

УДК 725.84.012.7

Христюк Ю. С.

Луцький національний технічний університет

ОРГАНІЗАЦІЯ ДОЗВІЛЛЯ ДІТЕЙ ШЛЯХОМ ФУНКЦІОНАЛЬНОЇ РЕВІТАЛІЗАЦІЇ МІСЬКОГО СЕРЕДОВИЩА

Христюк Ю. С. Організація дозвілля дітей шляхом функціональної ревіталізації міського середовища. Статтю присвячено проблемам організації дозвілля дітей шляхом функціональної ревіталізації міського середовища. Здійснено аналіз сучасного стану організації дозвілля дітей у місті. В роботі досліджені напрями ревіталізації з метою покращення ігрових умов у містах, проаналізована функціональна можливість громадських закладів забезпечити дозвілля дітей. Розглянуті також особливості організації системи «дитяче ігрове середовище — громадський заклад», аналіз форм інтеграції ігрового та громадського середовища на прикладі конкретних проектних ситуацій. Досліджені форми інтеграції стали ключовими у досягненні поставлених завдань дослідження. У статті також окреслено роль громадських закладів у вирішенні проблем організації ігрових зон.

Ключові слова: міське середовище, дозвілля дітей, ігрові зони, функціональна ревіталізація, заклади громадського призначення, інтеграція.

Христюк Ю. С. Организация досуга детей путем функциональной ревитализации городской среды. Статья посвящена проблемам организации досуга детей путем функциональной ревитализации городской среды. Осуществлен анализ современного состояния организации досуга детей в городе. В работе исследованы направления ревитализации с целью улучшения игровых условий в городах, проанализирована функциональная возможность общественных заведений обеспечить досуг детей. Рассмотрены также особенности организации системы «детская игровая среда — общественное заведение», анализ форм интеграции игровой и общественной среды на примере конкретных проектных ситуаций. Исследованные формы интеграции стали ключевыми в достижении поставленных заданий исследования. В статье также очерчена роль общественных заведений в решении проблем организации игровых зон.

Ключевые слова: городская среда, досуг детей, игровые зоны, функциональная ревитализация, заведение общественного назначения, интеграция.

Khristiuk J. The formation of children's leisure by functional revitalization of the urban environment. The article is devoted to the problems of children's leisure by functional revitalization of the urban environment.

The analysis of the modern state of organization of leisure of children is carried out in city. Directions of revitalization are in-process investigational with the aim of improvement of playing terms in cities, functional possibility of public establishments to provide leisure of children is analysed. The features of organization of the system "child's playing environment is public establishment" are considered also, analysis of forms of integration of playing and public environment on the example of concrete project situations. The investigational forms of integration became key in the achievement of the put tasks of research. In the article the role of public establishments is also outlined in the decision of problems of organization of playing zones. The phenomenon of functional revitalization in scientific and practical activities was defined in the article. Defines the main directions in the revitalization exercise leisure children. An important focus is the needs of disabled children. The second area is the use of the use of new materials, technologies, modern baby equipment. The third area is to attract revitalization functional interior space public institutions to leisure children. The first two areas marked as extensive, and the third - intensive direction. Combining social activities and children's games phenomenon gives us the right to declare their integration as a new way of the modern city.

To meet the challenges of efficient equipment recreation areas for children in public schools were analyzed appointment processes related to the stay of children in the community: the processes of communication, education, entertainment. This kind of project task results from the manifestation of contradictions between the needs of the population and the various forms of recreation and kids games, and the equipment used for this purpose. Currently, the rest of the population prevails in the family. There are cases when the equipment based on the draft recreation area is empty, and residents gather in places not designed nor adapted for recreation. Had stated that zoning regulations prevailing in design, equipment and nomenclature does not meet the needs of a modern city that is growing rapidly and changing.

Factors were found that influence the formation needs of children in the organization of children's play environments in the community.

The article highlighted that the purpose of public institutions are stable elements of the urban environment and are of short duration position maintaining their utilitarian function. Enhancing social activities in the community caused the problem integrative unity. The formation and modification of gaming and social environment made it possible to combine them into a system of "children's play environment — a public institution."

Orientation of the components of the mutual integration caused by the mutual desire to expand functions: shift to social processes and inclusion gaming environment as a necessary component of functional public space. Given the design of children's play environments in the interior of public institutions, noted the combination and interpenetration of these two subsystems to form a new integrative system. Highlight the following forms of integration of children and public space: free integration (when the group has diverse features and intercom matched only by universal external factor), functional integration (the combination of elements that make up a single functional unity) approach to the content integration (basic identity is, consistency,

consistency of content).

In the article the problem is not only the spatial location and the problem of expanding functionality of the community through the formation of children's entertainment. Much attention is paid to the gaming zones in these institutions to not only efficiently organize leisure child, but also to focus attention on such buildings, increasing the number of visitors.

Our research interest is to study it functionally non-contiguous parts of the system "child — playing activity — internal social environment", in exploring the integration of gaming and social activities. Highlight the following public institutions, which provide recreation for children: buildings and structures of health and recreation; home entertainment establishments; houses for trade and public catering; homes for utilities; homes for transport designed for direct services.

By buildings and facilities for health and recreation attributed health care settings, health centers and dispensaries, recreation and tourism. In these schools provided not only gameplay, but also prophylactic because children's play areas not only perform the function of leisure, development, and meet treatment goals. Gaming nurseries often act as the child's rehabilitation because of the gameplay.

Organization gaming zones in entertainment establishments at present - a rarity. Today only a small number of libraries can meet small play areas, organized for the comfort of readers with children to the general atmosphere of silence. In homes, for commercial and catering and homes for a municipal children's play areas occur most frequently. This is due to the massive attendance of shopping centers, restaurants, cafes and hotel companies and motels. Experience of gaming zones in such institutions shows significant benefits for parents and children, social activities as adults forcefully affect the social formation and the formation of children. Group homes for transport, intended for direct public service stations are all means of transportation, airports, sea and river ports, railway stations. Operation of data centers is aimed at comfortable pastime while waiting for a certain type of vehicle. The creation of comfortable conditions of free time for children is a significant improvement of service to passengers. Since there is a possibility of organized leisure activities and supervision of a qualified child, the parents can be fully involved in the internal processes of public institutions.

Changing the guidelines in organizing children's leisure time allows for such purposes interconnection games for children and adults of public orientation in public space integrated system, which includes the child; individual self-determination through a special gaming area of the system.

Keywords: *urban environment, leisure, children's play area, a functional revitalization, facilities for public use, integration.*

Постановка проблеми. Миське середовище характеризується загальною соціокультурною ситуацією, охоплюючи різні рівні діяльності дорослих і дітей. Комерціалізація суспільних відносин, інтенсифікація урбанізаційних процесів та формування нового рівня потреб і вимог сучасного розвиненого суспільства зумовлюють необхідність в переосмисленні функціональних можливостей миського середовища. Як тенденція розвитку та

зростання міст – прогресує погіршення умов життя. Будучи вищим досягненням людської цивілізації, вони стають небезпечними для життя дітей [2]. Тому набуває актуальності проблема організації якісно нових умов дозвілля дітей у міському середовищі. А отже, назріває потреба у функціональній ревіталізації міста.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наявна інформація висвітлює проблеми організації дозвілля дітей у містах [1; 7]. Проте не розглядається дозвілля дітей як ланка системи функціональних можливостей миського середовища. Огляд останніх джерел та публікацій засвідчив, що термін «ревіталізація» застосовувався тільки в медицині та архітектурі [6]. Відсутні матеріали, що стосуються функціональної ревіталізації миського середовища, які б вирішували проблему організації дозвілля для дітей.

Метою роботи є виявлення особливостей влаштування дозвілля дітей шляхом функціональної ревіталізації миського простору. У зв'язку з цим виділяємо основні завдання: 1) охарактеризувати сучасний стан дозвілля дітей у місті; 2) дослідити напрями функціональної ревіталізації; 3) окреслити роль громадських закладів у вирішенні проблем організації ігрових зон.

Виклад основного матеріалу дослідження. Досвід останніх років показав недоцільність організації спеціальних відкритих майданчиків для ігор дітей через підвищення рівня травматизму та зниження рівня безпеки. Застарілі стандарти якості та вимоги до дитячого ігрового обладнання [3] уже не відповідають сучасному екологічному стану миського середовища (підвищення рівня пилового, газового та шумового забруднення у великих містах створює нову загрозу для відкритих дворових майданчиків). Наступним стримуючим фактором організації відкритих ігрових зон є, з однієї сторони, зміна соціальних вимог до дитини як до майбутнього учасника суспільних процесів, нові погляди на напрями її фізичного і психологічного розвитку, а з другої — новий рівень вимог дітей до формування ігрового простору, їх потреба в соціалізації та в активній участі в громадських процесах, що інтегрує дитину в групові взаємозв'язки. Тому, беручи до уваги сукупність даних факторів, варто відзначити, що саме інтеграція ігрової діяльності дітей та громадської діяльності дорослих дозволяє задовольнити потреби дітей у проведенні дозвілля та рівень соціальних вимог до дитячого ігрового середовища.

На даний час ігрові потреби дітей вимагають розширення функціонального призначення миського середовища. Так як явище функціональної ревіталізації в науковій та практичній діяльності пов'язане з оновленням та відтворенням функціональних можливостей середовища, варто відзначити основні напрями її здійснення при організації дозвілля дітей.

Першим напрямом функціональної ревіталізації є врахування потреб дітей з обмеженими можливостями. Хоча проблема дитячої

інвалідності існує давно, врахування потреб дітей даної категорії тільки зараз досягло відповідного рівня забезпечення спеціально пристосованим обладнанням. Другий напрям — використання нових матеріалів, технологій, що дають змогу розширити ігрову варіативність дитячого обладнання. Третім напрямом функціональної ревіталізації є залучення внутрішнього простору громадських закладів до організації дозвілля дітей. Перші два напрями є доцільним покращенням умов дозвілля дітей на ігрових майданчиках, тобто відносяться до екстенсивного напрямку функціональної ревіталізації. А третій — інтенсивний напрям, це якісно новий підхід до розподілу та організації функціональних процесів у великих містах. Адже забезпечення дозвілля різних вікових груп та організація громадського життя завжди займали визначну позицію в розвитку міст. А об'єднання громадської діяльності та феномену дитячої гри дає нам право заявити про їхню інтеграцію як новий шлях розвитку сучасного міста.

Завдання раціонального обладнання зон відпочинку для дітей у закладах громадського призначення — це завдання «проектно-соціальне», спрямоване на організацію тимчасового відпочинку в дитячому ігровому середовищі. Для його вирішення були проаналізовані процеси, пов'язані з перебуванням дітей у громадських закладах: процеси спілкування, виховання, розваг. Організація відпочинку дітей у громадських закладах буде сприяти вдосконаленню форм відпочинку дітей взагалі. Така постановка проектного завдання виникла внаслідок прояву протиріч між потребами населення і різних формах відпочинку та ігор дітей, і обладнанням, що використовується для цих цілей. На даний час серед населення переважає відпочинок в колі сім'ї. В загальній структурі вільного часу відпочинок поблизу житла займає незначне місце. Наприклад, зони відпочинку в мікрорайонах одночасно відвідує не більше 1–2 % населення [5].

Немає прямої залежності між кількістю обладнаних зон відпочинку й інтенсивністю їх використання. Спостерігаються випадки, коли обладнання на основі проекту зони відпочинку пустує, а жителі збираються в місцях, не призначених і не пристосованих для відпочинку. Це наслідок того, що елементи благоустрою і обладнання для ігор й відпочинку розглядаються як елементи архітектурно-композиційні, а не функціональні, — звідси термін «малі архітектурні форми». Доводиться констатувати, що норми зонування, що склались в проектуванні, та номенклатура обладнання не відповідають потребам сучасного міста, що розвивається швидкими темпами і змінюється.

Важливо виявити які фактори і як саме впливають на формування потреб дітей при організації ДІС в ГЗ.

В загальному проективному переході дитячого ігрового середовища від екстравертивної форми (ігрові придомові майданчики) до інтровертивної

(ігрове середовище, організоване в інтер'єрі) лежить зміна змістів підсистеми. Заклади громадського призначення, з однієї сторони, є стійкими елементами міського середовища, з другої — нетривалі з позиції збереження своєї утилітарної функції. Активізація суспільної діяльності в громадських закладах обумовлює проблему інтегративної єдності. Процес утворення та модифікації як ігрового, так і громадського середовища дає можливість об'єднати його у систему «дитяче ігрове середовище — громадський заклад».

Орієнтація компонентів системи на взаємну інтеграцію зумовлена взаємним прагненням до розширення функцій. Зі сторони ігрового середовища спостерігається його переорієнтація на громадські процеси. Зі сторони громадського закладу відбувається включення ігрового середовища як функційно необхідного компоненту, обумовленого громадськими потребами. Зважаючи на проектування дитячого ігрового середовища в інтер'єрі громадського закладу, можна відзначити поєднання та взаємопроникнення цих двох підсистем з метою утворення нової інтегративної системи. Можна виділити такі форми інтеграції дитячого та громадського простору.

Вільна інтеграція. Це форма інтеграції, при якій група різнорідних особливостей не має внутрішнього зв'язку і поєднується лише на основі загального зовнішнього фактора. Зовнішнім фактором може виступати будь-яка умова, що безпосередньо не пов'язана із функціонуванням як ігрового, так і громадського середовища (потреба батьків у нагляді за дітьми; комерційна вигода власників громадських закладів).

Функційна інтеграція. Це комбінація елементів, що складають єдину функційну єдність. Завдання функціональної організації дитячого ігрового середовища пов'язане із сформованим функційним простором громадських центрів, із урахуванням його спрямованості і можливості розвитку. Громадську значимість ігровий об'єкт набуває, перебуваючи в інтер'єрі певного закладу. В якості прямої функційної інтеграції виступає ігрове середовище, обумовлене призначенням громадського закладу (дитячі дошкільні заклади, де ігровий процес є частиною виховної діяльності). Опосередкована інтеграція полягає в функційній підпорядкованості одного елемента іншому через ігрове чи громадське обладнання. Громадський заклад специфікується і розширює сферу своїх послуг, включаючи ігрову функцію як необхідність (наприклад, ігрове середовище, організоване в лікарні, призначене для реабілітації дітей під час ігрового процесу, а також лікуванню за допомогою відповідних ігрових методик).

Найвищою формою є змістова інтеграція, для якої базовими є тотожність, сталість, погодженість змісту. Прикладом є використання купівельних візків для дітей у торговельних закладах. При такій організації торговельно-ігрового обладнання відзначається погодженість змісту системи «дитяче

ігрове середовище — громадський заклад». Це є високим рівнем у проектуванні єдиного громадсько-ігрового простру, що не лише базується на єдності функційних процесів, а полягає у використанні єдиного стилю у проектуванні.

Організація дозвілля дітей у інтер'єрі громадської будівлі створює проблему як просторового розташування, так і проблему розширення функціонального призначення громадського закладу. Цьому передує той факт, що ігрова дитяча зона стає додатковим елементом внутрішньої інфраструктури громадського закладу. Розміщення ігрових зон у таких закладах дозволяє не тільки раціонально організувати дозвілля дитини, а й зосередити увагу громадськості саме на таких будівлях, збільшуючи кількість відвідувачів.

Наш науковий інтерес полягає саме в дослідженні функціонально несуміжних ланок системи «дитина — ігрова діяльність — внутрішнє громадське середовище», у вивченні можливостей інтеграції ігрової та громадської діяльності. На даний час можна виділити наступні види громадських закладів [4], які поєднали своє безпосереднє функціональне призначення із забезпеченням дозвілля дітей: 1) будинки та споруди охорони здоров'я та відпочинку; 2) будинки культурно-видовищних закладів; 3) будинки для підприємств торгівлі та громадського харчування; 4) будинки для комунального господарства; 5) будинки для транспорту, призначені для безпосереднього обслуговування населення.

До будинків та споруд для охорони здоров'я і відпочинку відносяться лікувально-профілактичні заклади, санаторії та профілакторії, заклади відпочинку та туризму. В таких закладах передбачені не лише ігрові процеси, а й лікувально-профілактичні, тому дитячі ігрові зони виконують не тільки функцію відпочинку, розвитку, а відповідають лікувальним цілям. Ігрові дитячі кімнати часто виконують функцію реабілітації дитини саме через ігровий процес. Тому ігрове обладнання в таких закладах слугує зв'язною ланкою між дитячою грою та лікувально-профілактичними заходами. Організація ігрових зон в культурно-видовищних закладах на даний час — велика рідкість. На сьогодні лише в незначній кількості бібліотек можна зустріти невеликі ігрові зони, організовані для комфорту читачів з дітьми задля загальної атмосфери тиші. В будинках для підприємств торгівлі та громадського харчування і в будинках для комунального господарства дитячі ігрові зони зустрічаються найчастіше. Це пов'язано із масовою відвідуваністю торгових центрів, ресторанів, кафе, а також готельних підприємств і мотелів. Досвід організації ігрових зон в таких закладах (близько 12 років) показує значні вигоди для батьків та дітей, оскільки громадська діяльність дорослих з особливою силою впливає на соціальне становлення та формування дітей. Групу будинків для транспорту, призначеного для безпосереднього обслуговування населення становлять вокзали усіх видів

транспорту: аеропорти, річкові та морські порти, залізничні вокзали. Функціонування даних закладів спрямоване на комфортне проведення часу під час очікування певного виду транспорту. Тому створення зручних умов проведення вільного часу для дітей є значним покращенням сервісу для пасажирів. Оскільки є можливість організованого дозвілля та кваліфікованого нагляду за дитиною, то батьки можуть бути повноцінно задіяні у внутрішніх процесах громадських закладів.

Зміна орієнтирів у організації дитячого дозвілля дозволяє здійснити такі цілі взаємозв'язку ігор дітей та громадської діяльності дорослих людей: орієнтація в цілісній системі громадського простору, в який включена дитина; індивідуальне самовизначення через спеціальний ігровий простір даної системи.

Висновки. Оскільки сучасний стан дозвілля дітей у містах не задовольняє вимог сучасного урбанізованого суспільства, застосування функціональної ревіталізації міського середовища дає змогу знайти шляхи вирішення проблеми. На даний час найпрогресивнішим є інтенсивний напрям функціональної ревіталізації, що передбачає інтеграцію дозвілля дітей та громадської діяльності населення. Організація дитячих ігрових зон у громадських закладах дозволяє зробити новий крок у соціалізації дітей та у вдосконаленні внутрішніх функціональних процесів закладів.

Автором було проаналізовано сучасний стан та проблеми організації дозвілля дітей у міському середовищі, вперше застосовано термін функціональної ревіталізації для висвітлення основних способів задоволення ігрових потреб дітей та шляхів інтеграції ігрової та громадської діяльності у містах.

Подальшим напрямком дослідження є аналіз проектних можливостей громадських закладів для організації дитячих ігрових зон.

Література:

1. Бельтціг Гунтер. Дитячі ігрові майданчики [Текст] / Гунтер Бельтціг. — К.: Будівельник, 1991. — 210 с.
2. Бичковська Л. С. Економічні та естетичні передумови планування міського середовища [Електронний ресурс] / Л. С. Бичковська. — Режим доступу: <http://www.nuwm.gov.ua/methods/vd/v39220.doc>.
3. Вимоги безпеки до обладнання дитячих ігрових майданчиків [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.uazakon.com/big/text427/pg4.htm>.
4. Змеул С. Г. Архитектурная типология зданий и сооружений / С. Г. Змеул, Б. А. Маханько. — М.: Стройиздат, 1999.
5. Петсон М. П. Использование социологических исследований при проектировании зон отдыха в микрорайонах / М. П. Петсон, Л. И. Агибалов // Техническая эстетика. — 1976. — № 3-4. — С. 44-46.
6. Ревіталізація історичних садів як культурно-туристських об'єктів [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ais.by/story//662>.
7. Сырышева Н. В. Дизайнерские принципы формирования игровой среды для детей на придомовых территориях (на примере жилых районов г. Москвы): автореф. дис. ... канд. искусствоведения: спец. 17.00.06 «Техническая эстетика» / Сырышева Н. В. — М., 1985.